

Bore mladost.

(Spisal J. Mencinger.)

Človek, ki mu je dano, da vse preiščuje in na dobro ali slabo obrača, kar se giblje krog njega; in ki je tako nesrečen, da je ravno v sedanji tako zmešani dobi v življenje poklican, rad se truden oberne od homatij, ki tarejo naš rod, in ozre se z dušnim pogledom v sivo nekdanjost, čez katero je starost razlila nekako čarobnost in svetost. Nepopisljivo ganjen ogleduje stare črne cerkve s špičastimi okni in pisanimi šipami, umetne rebra na visocih oblokih, in na stenah vsekane podobe davno pozabljenih možakov s čverstimimi obrazi, v katerih se bere, da so nekdanji ljudje bolj bili resnobni, in da jih je bolj krepka kri mogočneje navduševala k razvitju nepopačenih moči. Mile misli mu budé z mahom in beršlinom prepreženi zidovi nekdanjih stanovanj junaških vitezov, in domišljija mu nosi pred oči plemenito življenje tistih, katerih nihče več ne obdolzuje, pa vendar v ponižnem spoštovanji starinstva meni, da so bolji bili od nas.

Tudi mene so navdajali taki občutki v praznih urah, in vlekli so me iz prašnega mesta, v katerem je življenje takó enomerno in dolgočasno, v oddaljene pokrajne moje domovine. Tam med bistrimi rekami in tamnimi logi se mi je življenje zdelo bolj podobno nekdanjosti in bolj primerno človeškemu namenu. Vidil sem mnogo lepih in prav lepih krajev in prebivavcev; razne podobe so se mi vtisnile v spomin, pa v časa spremenu je večidel vse prešlo, kakor je prišlo. Samo neko nizko, na pol nagnjeno zidovje, ki se komaj v jeseni, kedar listje odpade, zapazi skozi bukovo šumo, ki ni lepo, ni mogočno, to mi je vedno pred očmi, ker razlit je nad njim spomin čiste ljubezni, ktera je, kolikor bolj oddaljena od hrupnega sveta, toliko bolj krotka in ganljiva. V svetnem življenji namreč, ako ga pregledujemo v zgodovini, ne vidimo družega kakor zvičajne pogodbe, kervave boje, upor in sužnost; samo sovraštvo tukaj vlada; v tistem življenji pa, ki se snuje med ozidjem ene hiše, okrog enega ognjišča, vlada ljubezen. Otroška, deviška in materna ljubezen ter krotke čednosti slabejega spola tukaj mirno in natihoma skazujejo svojo dobrotno moč; in akoravno je ta ljubezen nepremeljiva skozi vse čase, vendar kratka njena zgodovina bolj gane serce miroljubnega človeka, kakor zgodovina, ki vpije iz razdjanih mest in s kervavih bojišč.

Na polotoku med iztokom Save iz Bohinjskega jezera in Mostnico, ki izpod Triglava dervi dereče valove, stoji ploščat griček poleg jezera in zraven ceste, ki pod jezerom pelje iz spodnje doline Bohinjske v zgornjo z krasotami narave bolj obdarovano. Pred tem

gričem zraven mosta stoji gotiška cerkvica svetega Janeza s precej visokim zvonikom. Na griču je pa stal pred veliko leti prijeten gradič, v katerem so prebivali priljudni gospodje, ki se od kmeta niso ločili po visokem rodu, ampak samo po večji posesti in omiki.

Kakor se še da spoznati, ločila se je tudi zidava tega gradiča od viteških s tlako zidanih poslopij. Ni imel prekopa in ozidja, ampak sred cvetečega verta je bil postavljen, kot bi služil samo ogledovanju bližnih in daljnih lepote tega kraja. V njega podnožji se razgrinja černo, obširno jezero, v katerem, kedar je miren in gladek, ogledujejo se solnčni žarki in goré krog in krog visoko v nebo stermeče s svojimi tamnimi logi, plavimi stenami in belim snegom. Kedar pa jug podí sive oblake čez gorske ograde in razberzdá leno vodo, takrat šumijo in ječijo valovi ob černih stenah in mečejo beli pesek ob ravni breg. Ozko polje okoli grada in pred jezerom mejita sterma Vogel in na uni strani stermeji Viševnik; prvi je s senožetmi in gostim tamnozelenim bukovjem pokrit in celo leto odmeva od vriskanja koscev in planšarjev med tisučerimi zvončiki; Viševnik pa, kot siv starček, je oropan vse lepote. Sive sterme skale, globoke drage in rudeče derče kaže ogledovavcu. Le tu in tam se ti kaže kak log redkega smerečja, v katerem se pri hladnih studencih potikajo nagle serne in divje koze, po verhu pa stojijo stare visoke jeli, ki svoje dolge, suhe veje kakor strašila molijo proti oblakom. Za tem predgorjem pa molijo veličanski Bogatin, Poderta gora, Stog in Triglav svoje gole, razprane in s snegom krite glave v oblake, kateri na teh gorah nekako počivajo v brezkončnem popotovanji. To vse ti kaže en pogled iz okna, in moraš reči, da prijetno je tukaj bivati. Ali po zimi, ko led zakriva jezersko planjavo, in sneg razpne merzlo odejo čez planine in doline; ko plazovi germijo visoko z goličav, rujejo in lomijo stoletne mecesne na širocih svojih derčah, in z njimi viharno deró v mirno dolino; in ko se led na jezeru razpokuje z gromom hujim od topov: takrat se ne stresa samo gradič od strašnih naravskih moči, ampak tudi serce nenavajenega naselnika strepeče od groze. Prebival bi tukaj celo poletje, ali po zimi komaj en dan. Tudi posestnik tega gradú ni maral v ti divjosti zime prebiti, ampak z lastovicami vred je pobegnil v prijazniše kraje do pozne pomladi.

Binkoštno sredo je bilo, jasen pomladansk dan in prebivavcem Bohinja zaljubljen praznik. Kmetje iz bližnje vasi so se zbirali na dvorišču pred gradom — na Vertovini se mu je reklo. — Eni so postavljali visoko binkoštno drevo, eni pa so se posvetovali o seljanskih opravilih, uganjevali so vreme in dobroto letine, in drugi so se pomenkovali o potrebnih popravah pri vertovinskem gradu in polji, ki jih stari gospod ni vpeljal, ker se mu je škoda zdelo vsacega denarja, katerega obresti bi precej ne vžival. Največ jih je pa radovedno pred vrati stalo, in gledalo po cesti, ker napovedan je bil danes prihod novega gospoda. Navada pa je bila, da je gospod vsako leto ta dan

bližne kmete in svoje delavce malo pogostil in precej napojil. Ali se bo novi gospod deržal stare šege, to uprašanje bi vsak rad bil uganil. Pa dolgo so stali možjé; njih število se je po malem kerčilo, in v mraku je na dvoru ostal sam nadzornik gospodovih hlapcov, Gregor; ponosno se je deržal in veselega obraza je bil naš hišnik, znamenje dobrega hiševanja. Računi so danes, kakor vsak dan v redu; polje je lepo obdelano, kar gospod previdi z enim samim pogledom skoz okno; živina zdrava in lepo rejena. Da so pa sobe očejene, poti po vertu z novim peskom natreseñe, in ladje pripravljene, pažil je skerbni Gregor že iz navade, ker reda ga je učil poprejšni gospod skozi dalj kot trideset let z mnogo hudo besedo. Tama se je že vlegla čez dolino in večerna zarija je ugasnila na snegu Triglava, ko prijezdi mladi gospod iskrega vranca. Komaj ogledavši se hlapcov, ki so pritekli ponižno ga pozdravljat, odsede gospod Mirko, izroči konja Gregorju in se poda v zgornjo dvorano, v kateri so visele podobe njegovih ranjkih, besede ne spregovorivši. Vidil namreč že dalj časa ni gradú, ker je bil najraje na tujem in je le spomladi domu zahajal. Umerl je med tem oče in brat, matere pa nikdar poznal ni, ker bil je še v zibelji, ko ju je smert ločila. Komaj je nekekrati sobo prehodil, pride Gregor za njim z popisanimi bukvicami; plaho je stopil pred gospoda, kakor v navadi pred Mirkotovega očeta, kedar je memo njega postopal brez besede s klobukom v čelo potlačénim. S pohlevnim nagovoróm poda račun gospodu v roke; gospod Mirko pa položi bukve na mizo, rekoč: „Ne ljubi se mi nicoj pregledovati merzlih števík, saj vem, da so moj oče skerbeli, da se ne izneveriš. Pojdi, skerbi, da dobim kaj večerje, jutri me pa ne budi in ne trudi z opravki.“ To so bile gospodove besede, po katerih se je odtegnil Gregor molčé in počasi. Prijel je že za kljuko, ko ga gospod nazaj pokliče in upraša: „Povej mi vsaj to, zakaj ne najdem podobe svoje matere med toliko podobami iz naše rodovine. Veselil sem se semkaj priti, da bi vendar enkrat vidil njih obraz, in ni je podobe.“

„Gospod“, odgovori Gregor nekako zmočen, „podoba se je, pred ko ne zgubila; morebiti so jo ranjki gospod kam zanesti ukazali, da je zdaj dobiti ne moremo. Drugega ne vem reči.“

„To je pač malo“, zaverne ga Mirko. „Po tem takem ste jo lahko tudi v jezero vergli.“ — „Ali res mislite kaj tacega,“ upraša Gregor s prisiljeno mirnostjo? Poprašal bom pri fužinskem gospodu, morebiti je podoba tje prinesena. Lahko noč, gospod!“

Po Gregorjevih odgovorih precej nemiren, korakal je Mirko po sobi, glavo pobešeno, roke na herbtu, podoben staremu možu, in včasi se je ozerl na sliki — svojo in očetovo. Kazala ga je slika starega petnajst let. Na ti podobi je bil rudečega, okroglega obraza, živih velicih oči, in črni lasjé so se mu kodrali okoli gladkega čela. Ves je bil podoba cvetečega življenja. Pogledal se je v zerkalo, in velik razloček je zapazil. Lasje so črni ostali, pa ravni so in manj gosti;

čelo je postalo više in nagerbančeno, oči so še plameče, pa so se vderle, obraz je bolj dolg, zabledel in vpaden, okoli ust igra na sliki angeljski smeh, in zdaj terdost in zaničevavni posmeh. Spoznal je, kako je podoben postal sliki ranjega očeta. Sivi lasje, obraz bolj vpaden in ustnice bolj izrezane, ločijo ga od očeta. Šestindvajsetletni mladeneč in toliko postaran! Pred oči so mu stopili vsi trudi in sklepi, vse skerbi in težave, katerim se je prostovoljno podvergel, odkar se je človeka spoznal, in moral se je izpovedati, da ž njimi vsemi ni sebe ne družih osrečil. Te misli so ga gnale po dvorani, dokler da stol pristavi pred svojo sliko, glavo v roko nasloni, in se kakor otrok razjoka. Malo časa je tako prebil pred podobo, ko nagloma skoči od nje k oknu, ki pogled na jezero nese. V černo mirno noč je dolgo časa stermel z objokanimi očmi, in gledal je na mirno jezero, v kterege oziralu so vse zvezde jasnega neba miglale. Krotka sapica je puhtela po jezeru in nosila proti gradu puhlo bobnenje Savice. Malo trenutkov je pomirilo njegovo serce, obrisal si je z oči solzé in sled žalosti, naslonil se je na okno, in žvižgaje napev priljubljene pesmi je poslušal pogovore hlapcov pod oknom, kateri so iz močnejega bobnenja Savice, in iz odleska daljnih bliskov na Poderti gori sodili, da bo nocoj ali jutri huda ura. Lepa reč, pravi Mirko sam pri sebi, prvo, kar sem delal v gradu, je bil jok; ako bo prva glasba ger-menje, z Bogom lahko spanje, z Bogom dobre znamenja.

Kuharica Urša je zdaj prišla mizo pogrinjat za gospodovo večerjo. Ker je že trideset let pri ravno tem ognjišči skazovala svojo umetnost, in je bila sploh dobra ženica, ni jej smel nihče zameriti, kar je rekla z vedno gladkim jezikom. Bila je kakor visoka sodba vse družine. Že med durmi je gospodu vošila „dober večer“, in ga posvarila, naj ne stoji pod oknom, da mu zobjé ne zbolé. „Vaš ranjki oče“, je djala, „razserdili so se, ako so vidili, da po noči proti jezeru gledate. Pred ko ne, so se bali, da bi vas povodni mož ne odnesel; ker močno jih je ustrašila ciganka, ki vam je iz roke pre-rokovala, da v jezeru poginete.“

„Zakaj naj grém od okna“, upraša Mirko, „zavoljo zob ali zavoljo povodnjaka?“

„Ako ne veste zakaj, pa pojdite zavoljo večerje.“

„Kaj si pripravila“, upraša Mirko, nasmejé se?

„Nič kaj nisem vedla, kako bi vam ustregla, ker ste se tako čmerno deržali proti Gregorju. Pa pomnim še, kako radi ste včasi jedli divjega petelina. Včeraj so pa ravno fužinski gospod prav lepega ustrelili. Jaz sem urno tekla k Rozalki, ki so mi z veseljem podarili najlepši kos. Prašali so me, kako ste prišli, in če ste zdravi in veseli. Vsi v ognji so bili gospodična, ko sem jim povedala samo vesele reči. Naročili so mi, vam povedati, da se bodo jutri pred-poldne k uljaku za jezerom peljali, ako bo vremo lepo.“

„Ali je Rozalka zdrava, še kdaj joka po ranjki materi?“

„Zde se mi malo bolj bledega obraza, vendar zdravi so, ranjke gospé pa vendar pozabiti ne morejo. Tudi v Logu biti jih ne veseli. Silijo nazaj v Ljubljano.“

„Ali se loški gospod niso nič spremenili? Še vedno posedajo na klopici pred debelim kladivom?“

„Vidi se jim na obrazu, da so zdravi. Zjutraj precej ko vstanejo in zvečer pred mrakom sedé v pisarnici, sicer pa postopajo od zgornjega do spodnjega kladiva.“

„Urša! zdaj pa pojdi po petelina, ako dalj govoriva, omerzne; to bi pa bil slab dobiček najnega pogovora.“

„Gospod, na kuhinjo nikoli ne pozabim, ako še tako v govorjenje zabredem“, odgovori Urša, malo zdražena in skoči skož duri. Veselilo jo je, da je do zdaj naj več govorila z gospodom, in da je Mirko proti nji veliko bolj prijazen, kakor je bil njegov oče. Prinesla je jaderno okusno večerjo, po kateri se je gospod k pokoju podal, še enkrat pogledavši na nočno nebo, ne zavoljo migljajočih zvezd, ampak zavoljo hudournih oblakov, ki so se jeli zbirati nad pokojnim jezerom.

Pa trudnemu ni bilo dano dosti počitka. Okoli polnoči se pridervijo gosti oblaki nad gradič. Mogočno treskanje strese zidovje, soderga je sula na okna; vihar je tulil skozi počti, in tiščal na okna, da jih je skoraj prederl. Mirko, iz spanja prebujen, odpre okno na strani od vetra obrnjeni, in gleda v černo strašno noč. Sterma mejnika zgornje doline, Rudnica in Stodór sta stala kakor stebra veličanskega poslopja, kterege oblok je černi, nepretergani oblak, in siva ploha se je prostirala kakor zagrinjalo od gore do gore. Pogosti blisk je pa z mamijočo lučjo razsvitljeval strašni prizor, in razkazoval končevavno moč plohe in viharja. Grom je nastopil za gromom, da je odmev od stermih gorá, ki krog in krog obdajajo dolino, bil nepretergan, podoben grozovitnemu tulenju od gore do gore, ali bobnenju slapa mogočne reke. Počasi se je nevihta vlekla čez grad po zgornji dolini in se vergla z nevtrudeno močjo nad vasi Stara fužina in Stodor. Ker je ploha zadržana bila od visoke nasprotne gore, in jo je vihar le naprej podil, utergal se je oblak, in Mostnica je precej narasla čez navadno strugo, in tergati jela, kar jo je ustavljalo v derečem teku. Blisk, ki je švigal nad vasjo in proti gori, je kazal na reki plavajoče bruna, mostne kobile in kosove streh, ki jih je vihar v reko pometal. Čez pol ure je ploha zapustila to okolico; komaj pa blisk in rujovenje groma malo odjenja, prikaže se ogenj sred fužinarske vasi.

Mirko ogenj zapazivši obleče se berž, stopi v družinsko sobo, pokliče Gregorja, ki je, tacih neviht navajen, mirno spal. Ukaže mu, konja osedlati; in jezdi ž njim potem na griček zraven vasi, s kterege se odpre pogled na vas, v dolini okrog reke Mostnice ležečo. Tam sta Gregor in Mirko pod obilnim dežjem stojé in kmalu do kože premočena, gledala, kako se je širil požar, kako je rasel njegov kervavi plamen proti gasečim oblakom, in zatemnoval bliske nad vasjo švigajoče.

V odsvitu plamena se je vidila velikost povodnji, in podertija, ki jo je kipeča reka napravila v vasi in dolini. Tu je bil travnik zasut, tam odtergana polovica poslopja in odnesena proti jezeru, tam je vert zatečen in drevje na njem je polomljeno in izruvano. Pred gorečo in na kup padajočo hišo se je pa vidilo nekaj ljudi, ki so ali blago prenašali k sosedom, ali živino vlekli od pogorišča v varne hleve. Drugi so sedeli na bližnjih strehah, in z vso močjo odvracali ogenj od svojih pobištev. Pa malo bi koristil njihov trud, ako bi oblak ne pošiljal obilnega gasila. Dolgo časa sta Mirko in Gregor molče stala na hribu. Mirko je ponosno sedel na konji, kot hraber vojak, ves radosten in vnet od veličanstva tega razgleda. Gregor je pa okrog postopal, kot bi nerad tukaj stal brez opravka. Nagovori ga Mirko, hvalé dobroto svojega konja, ki se v taki noči ne plaši. „Res dober je konj, odgovori Gregor; „zato, menim, smela bi stopiti bliže ognja, da kaj pomagava ali potolaživa.“

„Glej, Gregor“, odgovori Mirko, „kako veličanski je pogled, kako silne moči tukaj razklada vseobsežna narava, in ti hočeš, da bi se midva uborna človečika vtikala v naključje vsemogočne osode.“

„Ne razumim, kaj pravite, vendar rad bi kaj pomagal.“

„Pomagal? Ako opečenega človeka rešiš iz smertnega ognja za večletno bolezen in terpljenje, ali mu pomagaš? Ako mu rešiš žito in živino, ali ti bo toliko hvaležen, da se ne boš nikoli kesal, ker si mu pomagal? Pustiva to, med toliko pomagači se najina pomoč ne bo poznala.“

„Vaša pomoč vsaj bi se močno poznala, ker vsi bi delali po vašem izgledu ali povelji.“

„Ravno ta moja pomoč bi vtegnila biti močno škodljiva. Ravnali bi se pač vsi po mojem povelji, tudi ako bi ukazal kaj nekoristnega. Tu naj vlada pametni človek, ne premožni.“

K tem besedam pride grajski hlapec, ki pové, kaj nesreče se je zgodilo. Strela je zažgala hišo nekega fužinskega delavca, in gospodarja skoraj do smerti osmodila. Fužinski gospod in Rozalija sta prišla k ognju, obudila sta v življenje starega moža. Rozalija ga obezuje in mu streže, ker sosedje se nekako ne upajo do bolnika, ker je od strele zadet. — „Rozalija, izdihne Mirko, ti dobro, nedolžno dete, ali se je morala prigoditi ta nesreča, da gane tvoje čutno serce; neusmiljeni oče, da ji pustiš gledati terpljenja človeške!... Gregor zdaj pa pojdiva k ognju. — „Komaj moreta priti“, odgovori hlapec. „Most sred vasi je nalomljen, ves že visi in ječi pod udarci valov in skalá. Voda pa vedno narašča, in skoraj bo most vzela.“

„Nič ne dé“, pravi Mirko na to. „Gregor, ako čez most ne morem jezdariti, pojdem peš, in čakal me boš s konjičem; mene samega bo most vendar le deržal; saj ga nisem še nikdar razžalil.“

Rekši, jezdari z Gregorjem proti vasi, pa ko prideta pred most, čujeta ječanje in pad polovice mosta, in kolikor se je moglo razločiti

v mraku, vidila sta, kako globoka je reka postala, kako naglo dere med bregovi, in čula sta v razširjeni strugi premetavati se težke kamna in debele bruna. „Most je pretergan“, spregovori Mirko, „pa zvestega vranca imam, ta se ne bo vstrašil derečih vodá in prenesel me bo k Rozaliji. „Za božjo voljo nikar“, zakriči Gregor, „vi in vranec pogineta v taki derečini. Mar ne slišite, kako voda hršči, kako se skala za skalo pretakuje memo mosta. Gospodične pa morebiti več ni pri pogorelcu, in čez malo ur jo lahko vidite brez nevarnosti.“

„Ljubi Gregor! kar poveš, si še veliko lepše lahko mislim tudi sam. Pa nekaj me žene čez vodo, da se ustaviti ne morem, zdi se mi tudi, da ne bom končal v ti vodi. Lahko noč!“

Komaj to izgovori, že vranec brede skozi dereči hudournik. Gregor pa v nesterpnem strahu gleda za gospodom, ki je kmalu v mraku bil zakrit. Vranec je nejevoljno stopal in se spenjal, čez nekaj stopinj ga pa spodnese takajoča skala, in gospoda in konja so sprejeli valovi. Vidil je Gregor to, kot senco, in tania se mu je storila pred očmi. Dolgo se je gospod boril z valovi in prestavši udarce mnogih skal in bruu je došel na unstranski breg ves obnemogel in daleč pod vas zanesen. Upehan in premočen je korakal gospod ob bregu do mesta, nasproti kateremu je pustil svojega hišnika. Vpil je čez reko, naj se verne domu, ker on je srečno preplaval; pa glas ni rinil čez šumeče valove, in Gregor je poln skerbí sklical ljudi, ki so z baklami in vervmi Mirkota iskali do belega dne.

Mirko stopi v hišo, v kateri je Rozalija zraven starčeka sedela in mu hladne rutice pokladala na spečenine. Skoraj so se ga pričujoči prestrašili, ko ga vidijo tako bledega in obdivjanega, bolj merliču kakor živemu podobnega, in si ne morejo domisliti, kako je čez reko prišel. Rozalija pa je v lice zbledela, globoko je izdihnila in Mirkota pogledala z presunečim mokrim očesom. Na ta pogled je Mirkotu beseda vpadla, spustil je Rozalkino roko, ki jo je hotel na svojo ustnico pritisniti, in sedel je gospodičini nasproti.

„Ali si vse pozabil, kar si obljubil pri zadnjem odhodu“, upraša Rozalija s prijazno besedo. „Močno si me ustrašil in razžalil.“

„Ljuba moja“, odgovori Mirko, „ne zameri, da sem se spozabil. Pa zdaj sem v drugo kerščen, in nov človek hočem biti. Za Boga! na tako pot se več ne podam.“

„In kaj češ tukaj, ves premočen in vpehan? Slabo skerbiš za zdravje!“

„Tudi ti Rozalija malo zdravje varuješ s tem nočevanjem.“

„V dobrih delih, Mirko, se zdravje ne krati, ampak v taci, ki jih nocoj raji ne omeniva. Bolnik potrebuje mirú, midva imava pa pozneje dovolj čase nauke si dajati“, izusti Rozalija z resno besedo in položi rutico na glavo bolniku, ki je ječal in se komaj zavedel. Mirko pa je sedé zaspal pri peči, in le včasí je kviško vzdignil mislečo glavo, in malokdaj so se srečali pogledi njegovi s pogledi go-

spodičine, ktera je vso skerb bolnemu delavcu darovala. Njene oči niso spanja želele, in roke ji niso omagale v dobrem delu. Do jutra je ostala pri bolniku.

Ko se je vzdigovati jela jutranja megla z globoke doline, in z brezoblačnega neba posijalo čisto solnce na bele goré, zapusti Rozalija bolnikovo prebivališče, in Mirko jo spremi skozi vas proti fužinam, ki stojé nad vasjo v zatišji med stisnjenima gorama. Občudoval je z Rozaljko krasno pomladansko jutro. Od gorá je vrelo mnogo hudournikov v srebernih pasih čez pečine, v dolini so pa molele okrepčane cvetlice dišeče glavice proti solncu. Hladni mirni zrak je bil krepak in čist, da so se v čarobnem lesku razkazovali z zoro obliti snežniki, ktere je nocej mladi sneg pobelil; in Triglav se je vidil tako blizo, tako vabivno, da bi si človek peruti želel, da bi nanj zletel in na njem občudoval nebeško jutro.

„Spanec me je motil, ko sem sedela zraven bolnika“, spregovori Rozalija, „ta hladni zrak mi je vés trud pregnal, in mi podelil več kreposti, kakor druge kratí dolgo spanje. Tako jutro moramo vživati na solčni trati zraven jezera. Čez dolgo časa moram čebel gledat iti; če pa očeta morem spraviti od doma, in če prideš za mano z vašo ladjico, pojdemo tudi k Savici. Vedno si želel viditi Savice po močni plohi v povodnji; danes je velika, slišal boš njeno bobnenje že iz svojega grada, in tako krasen dan je danes! Povedati ne morem, Mirko, kako zelo sem ga vesela.“

„Kaj boš tega vesela“, pristavi Mirko, „dnevov tacih je tisuč bilo in še bo. Jaz sem vesel po tebi, ker take device ni bilo in ne bo; in ti si edina duša na svetu, ki me ljubi in osrečiti želi.“

„Sram te bodi“, zaverne ga gospodična, proč se obernivši, „tacih strupenih besedi. Pozna se ti, koliko pokvarilo te je mestno življenje. Ne govori besedi nezaupnih in nenavadnih, ker delajo mi nepokoj, in ne pusté mi od serca do serca govoriti. Govori, kakor si nekdaj.“

„Ljuba moja! čisto, kakor je misel, govoriti sem se odvadil, ker priložnosti nisem imel, vaditi se tacega besedovanja: nosim pa še stáro serce, in kar sem rekel poprej, bilo je iz serca in resnično; lej, sinoči sem življenje zastavil, za tvoj pogled.“

„Take resnice, kakor je ta bila, je bolj prav, da še zamolčé. Ali v mestu res ni priložnosti bilo, govoriti čisto resnico?“

„Komaj, komaj, Rozalija“, odgovori Mirko s pomenljivim pogledom. — „Nisi mar imel nobenega prijatla?“ — Mirko nekoliko pomisli, in kratko odgovori „nobenega“.

„Nesrečni človek, tedaj sam nosiš in sodiš svoje misli in namene?“

„Sam, in to mi je ljubše. Čemu bi pač to, kar mi je najsvetejše, izročal človeku, kateremu morebiti zaupati ne smem. Duša tudi ne potrebuje posesti, ta je zanjo peza. Prijateljstvo je taka peza, ki

si jo naložimo v življenji, katero je že samo po sebi toliko težko." —
 „Prijateljstvo tako sodiš, ker ga ne poznaš“, zaverne ga Rozalija. —
 „O ne, ljuba moja! sodim ga tako, ker poznam, predobro poznam prijateljstvo, katero mi je več grenkih ur, več kesanja napravilo, kakor sladkosti in veselja. Ti pa, ki si ostala brez hudihkušenj in zmot, pač meniš, da je prijateljstvo najblaže čutje; toda družega ni, kakor kos poezije, ki se je brez potrebe vrinil v prozaično življenje.“

„O ti bolna duša ti, ki povsod vidiš hudobijo in terpljenje!“ —

„Slabo me poznaš, Rozalija! Veliko krati premišlujem svet in življenje, sebe in druge, in zdi se mi da naše dela niso dobre ali hude, ampak le pametne ali neumne; in da vse naše terpljenje je le boj z osodo, ktere skrivnim potem se neumno ustavljamo, in osode vendar ne premaknemo. Jaz me nim, da se neogibnosti ne ustavljam, in tedaj ne terpim na duši, kakor misliš.“

O teh in drugih pogovorih pride Mirko z namenjeno nevesto k fužinam, kjer so kladiva s težkimi udarci pele koristno glasbo. Černi kovači, pred durmi stojé, odkrivali so se svoji mili gospodinji, katero so močno čislali. Gospod fužinar je ravno okna pisarnice odpiral, ko ga Mirko in hči pozdravita. Od veselja so se zasvetile oči sivemu gospodu, ko čez leto zopet zagleda svojega zeta zdravega in pri domu. Mnogo reči, kar je ravno na misel prišlo, uprašal je fužinski gospod, in vabil je Mirkota na kosilice v sobo.

Mirko pa odgovori: „Ne motim vas rad v navadnem jutranjem redu! Pojdiva raji v fužino, vi bote sedli na vašo klop, jaz se bom grel in sušil pri ognji, in pomenkovala se bova o železu in morju, čez katero se vozi vaše železo, in ga vi še vidili niste.“

„Res nisem ga videl morjá, in prav nič ga ne želim viditi. Da ga le moje železo srečno prevozi, zadovoljen sem, in ne vošim si nikamur od svojih kladiv.“ Vzel je fužinar na te besede zapisnik in dvajset let stari brezbarvni slammik, in veselih stopinj je capljal pred Mirkotom po svoji najljubši poti. Sedel je na stol pred debelim kladivom, in počasi govore in veliko vmes premišljeva je govoril z Mirkotom, ki je njemu nasproti stojé obračal se pred velikim ognjiščem. Okrog nju se je pa vse gibalo, vse ropotalo in se treslo.

Fužinski gospod je bil srečnega duhá v srečnem času. Kar bi mnogo omikanim bila smert, v zadnjem kotu dežele prebivati, in ločen biti od mest in javnih zadev, bilo je njemu najljubše. Stara fužina z dobrimi delavci, obilnim ogljem in dobra ruda mu je tako k sercu prirasla, da mu je odvzela skerb za vse drugo. Kedar je kaj pozvedel o nebohinskem svetu, kar ni zadevalo njegove fužine in železa, nič mu ni skalilo mirne kervi in spremenilo obraza, ako je tudi bilo najbolj važno. Novice, zadevajoče njegovo fužino, bile so pa vedno vesele, ker potegovali so se tergovci za njegovo blago, ker je bilo dobro in cenó, ptujega železa pa ni bilo še toliko po naših terjih, da bi spodrivalo izdelke domačih rok. Za lepo srebro, ki mu ga je

obertnija prinesla, nakupoval je pa gozde in polja, in pa obračal za popravo fužine in za miloščino. Tako mu rasteče premoženje ni množilo skerbí, temoč naklonilo mu marsikteri lep spomin. Veliko veselja mu je rodila hvaležnost obdarovanih rev in pametna vzreja otrok. Edini sin je izversten rudar, ki bo za očetom fužino opravljaj in, boljše; edina hči Rozalija, lepa kakor roža in mila, kakor njena ranjka mati, je pa Mirkotu namenjena nevesta, in imela bo lepo posest in terdno premoženje, in ne bo ločena od brata in sivega očeta. Gospod nikoli ni imel žalosti nad otrokama in z nikomur prepira in sovraštva. Opravljaj je tudi dalj kakor trideset let županije vse okolice, in tako bil spoštovan pri vseh, da mu nihče iz okolice ni krivice spotikal. — Šestdeseto leto je pričakal brez bolezni, brez morečih skerbí, brez strahú in nesreče v lepo zidanem snažnem gradu, na katerem se vidi že od daleč, da ima umnega in premožnega gospodarja.

Čez uro je stal Mirko med gospodom in ognjiščem, in ne smem reči, ds bi se bil radoval. Imela sta stare pogovore o večkrat pretehtanih rečéh: ker starček bolj počasi misli in bolj v spominih nekdanjosti živi. Tak pogovor se pa ne vjema z iskrenostjo mladenčá, kteremu se misli naglo razversté, preden so do konca dognane, in kterega vodijo vsi upi in sanje v prihodnost. O polnoči premočena in do zdaj ne posušena obleka je bila Mirkotu vzrok, da je popustil gospoda v fužini in se podal na hrib za fužino; ker tam je edini most, da ga more prenesti na uni breg dereče reke. Ta most je obokan čez ozki prepad, skozi kterega se Mostnica v nerazjasnjeni tmíni iz kotla v kotel s puhlim šumom premetava. Mirko se je naslonil čez ograjo in pogledal v opotočno globočino, spustil je vanjo debel kamen, ki je trikrat ali štirikrat telebnil v globoko korito. — Grozen prepad, je izdihnil Mirko, koliko ljudi bi se trešilo v to globočino, ako bi bil zraven velicega mesta; med temi zdravimi ljudmi si pa nihče tukaj življenja ne jemlje. Unstran tega mosta in korit je Mirko stopil v lastni gozd debelega starega smerekovja, v kterem bi se kmalu bil zgubil, ker nikdar ga ni prehodil. Prišel je potem v ravnino na svoje polje; tu se je lahko prepričal, kako umno in koristno je gospodaril njegov mnogo obrekovani oče. Potrebjeno je germovje, odpravljene so groblje, in kamenje je pobrano ž njiv, na kterih se smeja lepa ozimina. Milo ga je ganil pogled klopice za hribom pod gradičem, na kteri je moral v otročjih letih toliko ur sedeti zraven molčečega in zamišljenega očeta, in ni smel metuljev loviti ali šib rezati v bližnjem leskovju.“

V gradič dospévšega se je družina razveselila, kakor da bi bil od mertvih vstal. Samo Gregorja, ki je ravno od reke prišel, tega je zaskerbelo, kako bi gospodu povedal, da je vranec poginil. Mirko mu je spoznal na obrazu, kaj ga skerbi, in uprašal, kje je konj obtičal? — „V verbji pod jezerom“, odgovori Gregor žalostno, „se je vjel za jermenje, pa do njega ne moremo, voda je še prevelika.“

„Tudi časa ni zato“, odgovori Mirko mlačno, „naglo se napravi na pot. Moj znanec v Ljubljani, ki ga poznaš, kupčuje s konji. Ta pozna in ti bo dal konja, kakoršen mi je po godi. V treh dneh mi ga pripelji.“ „Preden grem, bi vam vendar denarje izročil, da se prepričate, ali se vjemajo z računom.“ — „Ne bodi siten, Gregor, ne opominjaj me na to, kar je moja skerb. Pokliči pa Miha, da vesla prinese, in me čez dve uri čez jezero prepelje.“ — Te besede bolj terdó izgovorivši se podá Mirko v grad k kratkemu počitku.

Čez tri ure se odmaja pisana ladja od verta pod gradičem. Čverst mladeneč se je v vesli vpiral, da ste se krivile; in ladja je naglo bežala od kraja, da je voda okoli nje šumela, in v vertincih za njo igrala. Sred ladje je pa sedel Mirko v plašč zavit, kot bi bolehal, pogled pa je imel obrnjen proti sivim goram, ki s stermimi stenami gradijo večerno stran jezera, in v sredi zakrivajo imenitno Savico. Jezero je bilo gladko kot zerkalo, in podoba gorá in oblakov se je zibala z ladjo vred pred očmi. Oko se komaj naveliča gledati, kako gore rastejo in padajo, kako se z oblaki sprijemajo, in zdi se človeku, kakor bi ladja visoko v zraku plavala nad živimi gorami. Komaj pol ure se je čolnič zibal, ko ga čversti brodnik pripodi do polotoka, ki v zadnjem koncu jezera vanj precej daleč moli sterne brežino. Mirko stopi z ladje, in naglih korakov se zgubi v germovje, za katerim na solnčni trati stoji nov uljnak s prijetno na skalo kraj jezera postavljeno uto, iz ktere se pogled razprostira od zvonika Jereškega, ki stoji kakor mejnik zgornje doline Bohinjske, do Savice mogočnega slapa, ki se tukaj iz daljave vidi bolj visok in se z belim vodenim stebrom bolj krasno odlikuje od stovine sežnjév visoke stene plavega apnenika. V ti uti sedé je risala gospodična Rozalija ravno neki slap v nasprotni gori, ki je nocoj vodo dobil, in bo jutri že vsahnil; pred gospodičino je pa ležal veliki Turk, zvesti hišni in gospodičin varh. Zarenčal je, ko je čul stopinje v germovji, pa prijazno je primahal naproti, ko je zagledal znanega gospoda.

Mirkotu je serce strepetalo, ko Rozalijo zagleda. V hipu jo je hotel objeli in poljubiti, pa ubrani se ga gospodična, rekoč: Poljubek je le peza težkega življenja, kos poezije brez potrebe vsiljen v prozaično življenje. Gospodična ga zasmehljivo pogleda, Mirko pa zarudí od sramote, da so ga tako skeleče zadele zjutrajne resnobne besede. Postal je precej nekako otožen in zamišljeno je pogledoval svojo nevesto. Rozalija mu s prijaznim pogledom pokaže svojo risarijo, na kateri je Mirko nekaj pohvalil, nekaj popravil. Rozalija na to jame pripovedovati, kako težko je očeta od doma spravila, da se je ž njo peljal čez jezero, in zdaj ogleduje neko kopišče v hribu za uljnakom. Prišel bo v polni uri do nju, da se bodo potem k Savici podali.

„Danes tako nerad hodim“, odgovori Mirko, „kakor bi bil bolan. Imel bi biti neizrečeno vesel, pa ne morem; ravno danes me grize

neka skerb, kakor bi bil kaj važnega pozabil, in ne vem se spomniti, kaj me je vžalilo."

"Tudi meni se včasih mило stori pri sercu", odgovori Rozalija, "toda jaz vem vzrok. O Mirko, ako bi si večkrat pogledal v serce, tudi ti bi vedil vzrok; in če bi večkrat po meni prašal, spoznal bi, kak strah mene muči. Nesterpna tesnoba me obhaja, ako mislim na najino zvezo. Zdi se mi, da se najina ženitev vedno oddaljuje, da bi morala do nje priti čez čern brezen, v katerem meni ali tebi pogin žuga."

"Ne žaluj, ljuba moja, ako hočeš, naju v nedeljo okličejo", odgovori Mirko in nasmeje se. — "Ta beseda me je toliko bolj v serce zbodla, ker si se nasmejaj. Mirko, Mirko, resničnost si zgubil iz serca; kaj se tako od mene odteguješ in me puščaš v toliki tarnji. Kolikokrat pa jaz na te mislim, in teh misel nobena ni vesela! V nočnih sanjah te vidim boriti se z divjimi zvermi ali s togotnimi valovi, jaz pa stojim zraven in ne morem pomagati in na pomoč klicati. Uno noč se mi je sanjalo, da sva stala pred altarjem, duhoven te je uprašal, ali mi hočeš biti zvest ženin; ti si pa zakričal, stisnil si me pred altarjem na serce, ust odpreti in odgovoriti nisi mogel in umerl si v mojih rokah. Nocoj, malo trenutkov pred tvojim prihodom k bolniku, napadla me je nepopisljiva žalost, kakor bi te umirati vidila, in ravno tačas si se boril s smertjo in valovi. Oj groza, lastna prederznost bi te kmalu bila končala."

"Ljuba Rozalija, odpodi si iz glave prazni strah, ne veruj v sanje. Ako je nama namenjena srečna zveza, kmalu se bo dopolnilo, ako ni, prisiliti je ne moreva. Vzroka pa ne vem, po katerem bi nama bila nesreča namenjena." — "Ta nesrečna vera v naključje in tvoja prederznost, bojim se, bo razderla najino ljubezen." — "To vero sem si pridobil po dolgem težkem premišljevanji življenja, in v tolažilo mi je v vseh težavah; tako sem se je navzel, da je ne morem popustiti. Kar pa prederznost imenuješ, to ni prederznost, temuč nerazložljiv nagib ljubezni, kteremu ustavljati se ni mogoče. Ta mi je nocoj dal silno moč, premagati dereči hudournik. Danes sem zopet bolj boječ, kakor serčen. Ne vem, kako je to: vse radosti in terpljenja ljudi, vse slavne naredbe, vse krasote naravine ne premorejo mojega serca premakniti iz navajene mlačnosti. Ne poznam veselja in žalosti, ne kesá in zadovoljnosti. Kadar me pa kaj od tebe hoče odločiti, vname se mi v sercu tako ognjena strast, da bi se zoperstavil največi sili. Vsa notranja moč, kakor dalje je spala, toliko silneje se predrami. Kedar se pa ta ogenj zopet vleže, ne čutim več, da nosim serce v persih."

"Jaz sem tedaj edina stvar, ki tvoje serce vneti more. Kaj mara, da tudi ta ogenj kmalu ugasne, in poslal boš tudi proti meni merzel in brezserčen. Kaj čem početi zapuščena reva! Izgled take nečutnosti sem poznala v bližnje okolice, pa ne smem ga omeniti, da te ne razžalim." — "Ne spominjaj me staršev. Midva nisva poznala matere, in

kako bi se prederznila očeta soditi, ki se več ne morejo opravičevati. Čez oba je razpeto zeleno zagrinjalo, in najina dolžnost je spominjati se na nju le s pobožnim srcem. Ne kaliva njunega mirú."

"Smem li morebiti uprašati, koliko let sva zaročena?" — "Štiri leta, štiri kratke leta", odgovori Mirko. — "Pet jih bo, Mirko, čez tri dni." — "Jaz ne mislim rad na leta, ki so nam v nič potekle, nerad se spominjam dneva najine zaroke, žalosten dan je bil; in nikdar potem nisem toliko solz prelil. Le na tiste redke trenutke se spominjam, v katerih sva se vidila tih pet let, in njih spomin mi obudi nebeško radost. Pet let čiste srečne ljubezni sva prestala. Ko sva se vsak dan lahko poročila, vidila sva se skozi pet let komaj desetkrat. Ta čas sem pa nate mislil vsak dan; tvoja podoba, tvoje serce mi je bilo vsak dan sveteji, in ljubezen je v meni rasla in rasla, da je zdaj komej morem obseči. Pet let se ljubiva, in pri sercu mi je danes, kakor bi bil pervikrat kramljaj sladko besedo: ljubim te. Koliko zadovoljnost, kolik ponos čuti serce, spominjaje se teh let najsvetejšega čutja. Koliko blagih misli in čistih namenov nama je rodilo to petletno ločenje; v zakonu pa bi bila prestala že mnogo težav, in ljubezen bi morebiti že omerzovala, ker ne bi poznala njene visoke cene. O Rozalija, nihče na zemlji ni srečnejši od naju."

"To so besede, Mirko, prazne besede, resnici nepodobne. Ž njimi hočeš potrapiti moje skerbi, in jih le množiš. Ako ti pa gredo iz serca, gorjé najini ljubezni. Preden vihar pade na jezero, zašumi v jelovji, visoko na gori; tako tudi jaz v sercu nosim predčutje neznane nesreče, ktere vzrok bo tvoje čudno serce. Teh let najine ljubezni srečnih imenovati ne morem, ker vidila sem te komaj tolikrat, da nisem pozabila tvojega obraza, in rada bi te vsak dan gledala in varvala. S kacim veseljem sem vselej pričakovala tvojega prihoda? Koliko lepih besedi, koliko uprašanj sem pripravila, kako sem želela ti razodeti vse serčne čutila, in ti si prišel, naglo dogovoril, zopet pobegnil in pustil si me še v večji težavi in nezaupnosti. Ah, koliko si mi skerbi nakopal, koliko dvomov in že se mi zdi, da nisi podoben tistemu Mirkotu, ki ga v sercu nosim."

"Postaral sem se za pet let, obraz se je spremenil, ali serce je ostalo ravno tisto, vedno tvoje; tebi je popolnoma podverženo. Voli kadar hočeš, in duhoven bo posvetil najino zvezo. Vendar odkrito-serčno ti povem, raji danes odidem, in se vernem drugo pomlad z ravno to ljubeznijo bolj možak, kakor da bi mi zdaj roko podala v strahu, da bo moje serce omerznilo, ali te v nadlogo pahnilo. Reci, volitev je lahka."

Z motnim pogledom, v katerem se je brala vsa težava serca, pogleda v Mirkove nemirne oči, — in molči.

S tresočo besedo spregovori Mirko: "Tvoj pogled je ostra beseda. En poljubek za slovo. Z Bogom do druge spomladi!" (Konec prihodnjic.)

Dostikrat prečuje do polnoči pri nji, ter opazuje nje počutke, in deli z njo svoje zasluzke iz srca rada. Dostikrat se pogovarjata o Davorinu, o njegovih važnih lastnostih, početju in vesele prejemate, kar jima od časa do časa od svojih pridobitkov na dom pošilja. Ančika hvali njegov značaj in njegovo blago srce, in ga vesela pričakuje, da bo z njim po zakonu zvezana. Pa naenkrat globoko zdihne, kako daleč je še tisti čas! — Oh, Bog vé, kako mu gré?

„O gotovo dobro“, odgovori ji Rozalika! „Kako more dobremu človeku slabo iti?“ Da ste le skup, je večidel o njem govorjenje. Skor ura ne preteče, da bi ga ne bile v mislih imele; zakaj česar je polno srce, to rado iz ust gré. (Konec prihodnjič.)

Bore mladost.

(Spisal J. Mencinger.)

(Konec.)

Rozalija se zgrudi na mizo in na glas zajoka; Mirko pa plane ves premočen iz ute proti germovju in ladji in stoji na enkrat pred Rozalkinim očetom. Kar ostermel je. „Kam, kaj je“, zakliče preplašeni oče. „V Benetke“, odgovori Mirko, in hiti memo gospoda. — „Stoj“, zavpije oče, s krepkim glasom. Mirko pa, kot iz sanj prebujen, pomakne se nazaj, stopi pred gospoda, in se izgovarja, da ga poprej ni pozdravil. Fužinskemu gospodu je pa togota stopila v obraz in zajeceljal je nekaj, kar ni bilo besedam podobno. Ko pa k uti pride in vidi svojo hčer, kako se je na mizo zgrudila, blede in objokano, stopijo mu solzé v oči; stisne jo na svoje persi in jokaje spregovori: „Ne boj se, dete, jaz sem tukaj, tvoj oče“; in jo boža in boža, kakor otrok otroka. Mirko je pa proč obernil svoj obraz, in v tla stermel medtem, ko je sivi gospod zdihoval in Bogu tožil, da mu je pustil doživeti tako žalostne ure. Kmalu se Rozalija zmuzne očetu iz rok, poravná mu sive lasé in obriše solze s častiljivega obraza.

„Govori“, oberne se fužinar k Mirkotu, „kaj je to? Ti si ves obdivjan in Rozalija objokana?“

Mirko na to mirno odgovori: „Kedar sedim pri Rozaliji, smeja se ali joka. Kedar pridem, smeja se, zdaj pa, ker sem se poslovil, se je razjokala. Pojdém na Laško, do druge pomladi.“

Na to povzame fužinski gospod besedo, in Mirkotu resnobno v oči pogleda. „Malo pomniš“, pravi starček, „tiste ure, ki nam je vsim bila tako žalostna... Moja žena ti je bila druga mati, ker lastne nikdar poznal nisi. Moja žena te je izredila, bolj kakor tvoj

oče, in tudi bolj si jo ljubil kakor njega. In ko jo je po viši previdnosti mertud omamil, da se brez ptuje pomoči ni mogla gibati, koliko krati je po tebi praševala, kako ji je tvoja pričujočnost lajšala terpljenje. In tisto uro pred smertjo, ko ni mogla govoriti, angeljsko se je spremenil njen obraz, položila je tvojo desnico v Rozalkino, in svojo desnico na vaju glave, in ko je Bog zaslišal njen blagoslov, sprejel je tudi njeno dušo. Pomniš to? Veš še, kako dobra, kako blaga gospa je bila, in Rozalija je vsa njej podobna. Kakšen pa je bil tvoj oče! Groza me je nanj misliti. Nikdar se ni smejal, nikogar ni prijazno pogledal, sam in vedno le sam je postopal po polji; vse ljudi je sovražil in zaničljivo ogovarjal; vsaka stvarca, ki ni bila prav po njegovi volji, pripravila ga je v divjo togoto. Pa to vse bi mu odpustil, ako ne bi bil terpinčil tudi svoje žene, tvoje krotke, mile matere. Z zaničevanjem in strupenimi besedami jo je nečloveško pokopal v prezgodnjo jamo. In ti si, kakoršen je bil tvoj oče; njegova hoja, njegov pogled, in, bojim se, tudi njegovo ledeno serce! In kako si nekdaj bil krotak in priljuden? Kar si pa zvezan z mojo hčerjo, postajaš terd in neusmiljen. Mirko, poglej te nedolžne lica, pomniš še, kako so včasih bile cveteče, zdaj so obledele in ti si tega kriv. Ti si červ, ki jej zajeda sercé. Ti meniš, da je tvoja lepa igrača, na kateri se učiš človeško terpljenje spoznovati. Pa sveta stvar je, ktere vrednosti ti ne poznaš, ktere tudi vreden nisi."

Hotel je gospod še govoriti, pa Mirko mu seže v besedo, rekoč: „Odjenjajte, saj si sam lahko mislim, kar hočete povedati. Da pa očeta mojega obrekujete, moram vas le milovati, ker njegov duh je bil previsok, da bi ga bil vsak umel. Da vaše hčere vrednost tako visoko cenite, imate prav, toda jaz jo cenim še veliko više, ker menim, da bolje poznam njeno serce. Opuščam Vam ostre besede. Zdaj pa je naj bolje, da odidem in jezi moji in vaši mejo postavim. Prišel bo že tisti dan, da se lepše zastopimo. Z Bogom! Bog te obvaruj, Rozalija!"

Šel je na to Mirko mirnega obraza in počasnih stopinj proti jezeru. Oče in Rozalija sta pa plašno za njim gledala, kakor bi se bala, da se Mirkotu v glavi meša. Besede mu nista zinila v slovó.

„Zdaj je pa podelana pot k Savici“, fužinar spregovori čez precej časa.

„In menim tudi k oltarju“, Rozalija pristavi. — „O zakaj“, pristavi skerbni oče. „Mirko ima res nekaj slabosti svojega očeta na sebi, posebno tisto merzloto, ki človeka bolj zbada, kakor huda togota. Vendar serca nima toliko popačenega, da bi v njem ne mogla obuditi krotkih in prijaznih čutil, saj njegovo oko ni še tako skernobno, vedno je še krotko in nekako žensko. Odvzeti mu ne moreš, kar je podedoval po očetu, toda lahko ga boš močno poboljšala, kedar ga vzderžiš pri domu. Žal mi je, da sem proti njemu prehudo govoril;

pa kaj hočem, več let že se nisem razserdil, in star človek ne pretehtuje vseh besedi."

"Ljubi oče, kaj govorite? Predobri ste, ako Mirkotu odpustite to razžalitev, in preostri, ako mene hočete izdati temu hinavcu, ki vas nisem nikoli razžalila."

"Ljuba hči, zadeve celega življenja ne smemo soditi in ravnati po občutkih enega trenutka. Kar je vaju pet let vezalo, ne sme se raztergati v enem dnevu; pa tudi volje moje ranjce ne smemo tako na enkrat zavreči. Kar je volila v smertni uri, gotovo ni brez dobrega pomena."

"Ne vem, kaj čem misliti in govoriti, moja glava je vsa zmešana od toliko nasprotnih reči. Pojdiva v ladjo in domú. Domá pa čem premišljevat cel teden svojo prihodnost."

"Ne misli veliko, ljuba hči, saj s samimi mislimi nič ne moreš popraviti. Tvoje dolge premišljevanja ti jemljejo le mir in spanje. Jaz sem brez mnogih premislikov čakal, kar se je imelo zgoditi in pričakal sem malo težav. Vse se bo zgodilo po božji volji, ali smo mirni ali žalostni."

"Pač rada bi se znebila vseh skerbi, ali v tej zavezi se ne morem. Edina duša, v katero imam vse zaupanje, da me potolaži, ta je moj brat. Pišite po-nj, da pride domú, ž njim samim bom mogla odkritoserčno govoriti."

S temi besedami sta stopila v ladjo. Vajena brodnika sta ju veslala proti fužinam čez mirno vodo. Gospod se tožljivo vsede sred ladije, in mirno zadremlje. Gospodična, gospodu nasproti sedé, je pa oči neprenehoma vperte imela v Mirkotovo ladjo, ki je že daleč pred njimi bežala pri drugem bregu, in v očéh jej je zaigrala marsiktera solzica, kakor posamezni bliski za prestano nevihto.

Mirko domú prispevši se zapre v sobo, v kateri je prebival otrok; vergel se je na divan, in tam je s podperto glavo nepremakljivo pred-se zeryl, vtopljen v globoko premišljevanje. Čelo je bilo mračno, oči goreče, obraz nemiren in kri je počasi pa krepko vrela po napetih žilah. Čez dolgo časa se mu iz oči stisne vroča, rekel bi, suha solzica. Mirko se kviško spne, kakor bi bil spone pretergal. Obraz se mu sprijazni, čelo razgerbanči. Vzel je pero in z roko bolj nemirno in naglo je pisal to-le pismice:

"Ljuba Rozalija! Serce premagujem, ko pišem te verstice, ker obhaja me misel, da jih boš od sebe pahnila, kedar ti pridejo v roke. Vzrok tega strahú in moje neznane sramote, je pa čudna omota, ki je davi mojo pamet oblegla. Kar sem vidil in govoril, zdi se mi težka sanja, iz ktere sem se komaj predramil. Kako sem tvojega očeta mogel razžaliti, komaj zapopadem. Potolaži sivega očeta s svojimi krotkimi besedami. Neizrečeno se mi smili, da sem ga toliko ganil. Tudi tebe sem razžalil, pa odpuščanja prositi si ne upam, ker prošnja sama morebiti nič ne opravi. Pa odpustila mi boš vendar,

saj poznaš moje serce in moje slabosti. Ne morem se kesati, pa obhaja me nepreterpljiva sramota. Ne upam se stopiti pod milo nebó; zdi se mi, da me vse graja, vse zaničuje. Ta sramota me zopet žene iz druzega kraja, v katerem se strinjajo vse moje nade in želje. Kmalu pridem nazaj; medtem bo pa dobrotljivi čas brezno zasul, ki se je med nama vderlo. Ohrani proti meni dobro serce, ne imej zavoljo mene strahú in težave; kmalu, kmalu se vernem, da s svati vred pred-te stopim. Sedaj pa ne morem delj ostati. Z Bogom! Z Bogom!

Tvoj Mirko."

To pismice spisavši, vzame psa in puško, in šel je v goro na lov. Hodil je čez tern in dern, čez rove in skalovje delj kakor tri ure. V mraku je prišel domú brez plena, ves vpehan in vznojen. Potem pa je sedel v dvorani in ni se premaknil iz nje. Drugo jutro je zgodaj vstal, sam se je podal na jezero, ko ga je pokrivala še zorna megla; veslal je k črni viseči skali, Kok imenovani, ki svoj zob molí nad tamno brezno; druga viseča skala je nanjo operta, in v široki počí med njima valovi ne jenjajo metati se ob skrite stene, da se iz nje čuje čuden jek, kakor šum velike povodnje. Pod to skalo, kjer je vsacega druzega groza počivati, ustavi Mirko ladijo in sedi tukaj dalj kakor uro, pogled obračevaje proti Triglavskemu snegu, ki je s prvimi solnčnimi žarki pozlačen, bliščal skozi sivo meglo. Ko je pa solnce obsijalo tudi jezero, in se je megla vzdigovala in v višem zraku zgubljala, Mirko ladijo nazaj dervi proti svojemu vertu; vzame zopet puško in brez spremljavca in brez pokoja prehaja tamni log. Ni mu mar bilo ogledati se družine, ki je pridno delaje hvale pričakovala. Pa Mirko z nikomur ni govoril, nikogar ni poslušal. Ni šel v hlev, kjer je pri polnih jaslíh rejena živina stala, tudi v žitnico ne, kjer so bile predala polne lanskíh in predlanskíh pridelkov. Cel dan se je podil okrog, in vendar tudi zvečer ni mogel biti na pokoji. Še pozno v noči se je vidila luč v njegovi sobi, pa ni bukev imel v rokah, ampak po sobi je hodil, malo posedal in zopet s širocimi koraki dvorano meril.

Tretji dan je Gregor, kakor mu je bilo ukazano, pripeljal lepega mladega konjiča. S serčnim veseljem ga je gospod ogledoval, zasedel in jahal okoli poljá, da se je vpehal konj in on. Potem pa Mirko Gregorja pokliče, da sta obrajtala od očetove smerti do zadnjega tedna. Nista se zato dolgo zamudila, ker računi so bili v redu, in Mirko jih ni na tanko pregledoval. Dohodkov je bilo več vsako leto, in poprave, ki jih je Gregor vpeljal, so tudi za prihodnji čas obetale boljsh pridelkov. Ukazal je gospod poboljšati zaslužke svoje družine, in Gregorju obljubil gotov del dohodkov, ako bo tako maren in zvest, kakor je bil. Ko se hoče Gregor posloviti, velí mu Mirko sestí, da mu reši nekaj uprašanj, in ga opomní, naj govori čisto resnico brez strahú in hinavstva.

„Gospod“, pravi Gregor, „ni se mi še prigodilo, da bi me kdo bil opominjal resnico govoriti. Vsak, kdor me pozna, pričakuje iz mojih ust golo resnico.“

„Koliko let služiš v tem gradu?“

„Star sem zdaj devet in štirideset let, in pri vas sem od sedmega leta. Pervič sem živino pasel, potem sem se naučil brati in pisati, in sem služil pri različnih hišnih opravkih. Nekaj let potem, ko so vaša mati umerli, izročili so mi gospod oskerbnništvo vsega gospodarstva.“

„Tedaj boš vedil kaj več povedati o moji materi?“

„Ne vem veliko iz njih življenja; gospá so bili delj v Ljubljani, kakor v gradu. Povedal pa bom vse, kar vem. Bili so lepa, malo bolehná gospá, navajena mestnega življenja; in naš kraj jim ni kaj dopadel. Premoženja so v grad veliko prinesli, da so gospod precej polja in gozda prikupiti mogli. Bili so gospá miloserčni, da ljudje v naših krajih ne pomnijo tako dobre gospé; vsak dan so revežem delili kruha in tudi denarjev, bilo je pa tudi beračev vedno polno pred durmi, ker pritepli so se od vseh krajev, in obdarovano je bilo tudi mnogo nepotrebni. To gospodu ni bilo po volji, pa so se tudi berači precej razkropili, kadar so gospoda zagledali. Bili so gospa krotka morebiti prekrotka; vsacega so posvarili le s krotko besedo, ktere ljudje niso navajeni ubogati. Zavaljo tega so se gospod večkrat nad gospo serdili, ker so menili, da gospá delavcem dajó potuhe. Ker je gospej, ki so bili navajeni samo mestnega življenja, kmalu dolgčas postalo v tem gradu, jeli so bolehati, in ostri zrak je bolezen množil; ozdravili bi se bili morebiti, ako bi na zimo v mesto hodili, pa ranjki gospod se od gospé niso mogli ločiti, grada pa niso smeli zapustiti, ker niso hotli za ta čas dragega oskerbnika plačevati. Zraven tega pa gospod niso verovali v umetnost zdravniško, sami niso nikdar bili bolni, pa tudi do gospé zdravnika niso pustili, akoravno so gospá tolikrat želeli. Ker so pa nazadnje gospod malokdaj zapustili meje svojega posestva, ker so se večidel samo z delavci, kteri so jim maloktero reč po volji izdelali, pogovarjali, in se navadili osornega in terdega govorjenja in bolj neprijaznega obnašanja proti vsem ljudem; tudi proti gospej niso bili dobre volje, in gospa so morali slišati marsiktero besedo, ki jih je močno vžalila. Bili so pa gospá tudi tako milega serca, da so jokali dolgo časa zavalj reči, za ktero bi se drugi zmenil ne bil. Reči pa moram, da so gospod iz serca ljubili svojo gospó, tudi po gospejni smerti več niso bili veseli in nihče ni vidil smeha na njihovih ustnicah.“

„Si li že kaj poprašal po podobi ranjce matere?“

„Mislil sem, da je pri fužinskem gospodu, pa kdo bi jo bil tje prinesel. Drugej bo podoba, kje, pa povedati ne morem; v gradu, vem, da je ni.“

„Tedaj ne bom nikoli vidil podobe tiste, ki mi je življenje dala, ki je bila tako mila in dobra. Spomina na nesrečno mater si nikakor ne morem izbiti iz glave; in moram iti celo v Benetke, tam pri teli bom zvedil kaj več, vidil bom vsaj materno sestro. Ne vem kaj, da ravno te dni mi vedno stoji pred očmi podoba neznane matere, Davi ko sem veslal k Koku, zdelo se mi je celo, kot bi me klical neki ženski glas v dno jezera... groza me je spreletela. Jutri zgodaj, Gregor, mi pripravi, kar je potrebno za dolgo popotvanje, ker ne vem, kdaj pridem nazaj, v treh mescih, ali le drugo pomlad. Medtem pa skerbi za hišo, oddaj Rozaliji pismo, ki ga najdeš v mali sobi. Pisati mi ni potreba, ker moja pot je nestanovitna. Kar bi imelo do mene pisem priti, naj vse tukaj čakajo, da nazaj pridem.“

„Kar ste ukazali, gospod, precej bo pripravljeno. Pa ne zamerite, ako vas nekaj uprašam koj nocoj, ker jutri odidete... Naši ljudje se pripravljajo za praznik vaše ženitve, kdaj bo nam ta sreča?“

„Ako kdo kaj takega upraša, povej mu, da sam ne vem.“

„Čudno se zdi ljudem, da ste že več let zaročeni, in da brez vzroka poroko odlašate.“

„To je dobro, ako se ljudem kaka reč čudna zdi. Imajo vsaj kaj govoriti, uganjeyati in izmišljeyati“, odgovori Mirko s posmehom. „Kako neki me sodijo vaši ljudje?“

„Ne vem kaj reči“, odgovori zviti oskerbnik, „proti meni vas nihče ni grajal, in kako bi vas mogel. Nevesto vašo pa tudi vsi naj bolje sodijo, in srečni bi bili dobiti tako gospodinjo.“

„Pač čudni ljudje ste, brez serca, brez blagodušnosti; dober gospodar, dobra gospodinja vam je naj viša želja. Pač malo imate potreb. Kar gre nad njivo in kravo, vam je nezapopadljivo, in kar vam je nezapopadljivo, zdi se vam neumno.“

„Taki smo, gospod! Vse sodimo po svojem, in mislimo, kakor naši očaki. Vendar zraven tega nimamo težav, uživamo sladko spanje in pokojno starost. Vam, gospod, ne zamerite, se pa na obrazu pozna, da veliko mislite, in da vam premišljevanje ne prinaša mnogo sladkosti.“

„Meniš?“ upraša Mirko počasi, in Gregorja pogleda, kakor bi se čutil zadetega.

„Tako menim po svoji hlapčevski pameti, in menim, da sem hlapec Gregor bolj vesel, kakor gospod Mirko.“

„Je mar veselje naj više, kar doleti človeka?“

„Pač mora biti, ker vsi se ogiblremo terpljenja, in trudimo se samo za to, da bi enkrat bili veseli. Dve nevesti imam, in ne vem ktero bi yzel.“

„Mar se ti godí, kakor tistemu oslu, ki je lakote umiral med enacima šopkoma sená, ker ni vedil, ktereга bi ugriznil.“

„Ne ne, gospod! Razloček je kaj velik. Perva nevesta je bogata, toda daleč od tod; ako je vzamem, moram pustiti vašo službo. Druga je pa blizu gradu, pa nema več, kakor hišico, vert in dve njivici; zraven te neveste bi lahko opravljal službo v vašem gradu.“

„Ktera ti je ljubša?“

„Ta mi je ljubša, ker je pri gradu.“

„Ako ti je ljubša, vzemi jo; toda s temi besedami te ne silim nikamur. Pripravno mi je pa bolj, ako ostaneš v gradu.“

„Tedaj bom vzel sosednjo. Pa prosil bi vas še nekaj. Vaš ranjki gospod oče so mi večkrat svetovali, naj se ženim, in obljubili so mi kakor za doto senožet v Ukancu. Štirideset let sem že pri vas... Ali bi hotli spolniti očetovo obljubo?“

„Moj oče niso zemlje oddajali. Njihov izgled moram posnemati.“

„Vam se poznalo ne bo, ako jo oddaste, zelo je oddaljena in prav malo nese dobička, meni bi pa veliko pomagala.“

„Hočem premisliti, saj se ne ženiš koj jutri.“

„Res, res, pa v nedeljo moram nevestama odgovoriti. Sosednja me brez senožeti ne vzame. Ako uno vzamem, moram pa službo pustiti. Sam ne vem, kaj bi storil.“

„Pa imej senožet, ako že mora biti.“

„Prav iz serca zahvalim, gospod, za ta dar, samo še darilno pismo bi prosil iz vaših rok.“

„Nesramnež! ali ne zaupaš moji besedi?“

„Jaz pač zaupam, gospod, ali moja nevesta morebiti ne zaupa. Ako tej ne ustrezem, zgubim morebiti obé.“

„Prinesi tedaj, kar je treba, da te odpravim.“

Globoko se Gregor priklone, in urno prinese peró in papir. Mirko je pisal in mermral: „Pač čudno znamenje, da je pervo, kar pišem v zadevi svojega gradu, oddajavno pismo. Na pismo, na ženitvanje me pa ne vabi...“

Z lepimi besedami se je Gregor zahvalil.

Ko je zorilo drugo jutro, jezdil je Mirko iz svojega grada. Na mostu pred jezerom je še enkrat konja ustavil, pogledal je nazaj na prijazne okna svojega grada, na jezero z gosto jutranjo meglo zakrito, na černo zeleno predgorje, in poslal s solznim očesom zadnji pozdrav devici, ki spi v gradiču pod sterma goró. Tisuč sanjarijskih željá je poslal proti fužini. Izbrisal je solzé iz oči, podbodel konja, in odbežal je v naglem diru, da se je cesta za njim kadila. Zapustil je tesno dolino, katero goré od vseh strani zasuti žugajo, podal se je na proste ravnine, na prostrano šumno morje, da bi odpodil oblak, ki se mu je vlegel na serce. Pa vse lepótije pomladi, vse veselice velikih mest in silno morje, niso ga ozdravile. Ostalo je nekaj, kar ga je vedno bodlo v serce, in to je bil spomin na devico pod Triglavom. Podila ga je sla popotvanja po Nemškem, Francoskem in po lepi Italii. Nikjer se ni dolgo mudil, le v Benetkah ga je teta mogla obderžati nekaj

tednov. Stal je enkrat na zvoniku svetega Marka; zapazil je na polnočni strani daljnega sivega obnebja plavo škerbinasto goro. Spoznalo je bistro oko podobo Triglava, katero je gledalo perve otročje leta. Mirkotu se čelo omrači, neuderzljiva moč se serca polasti. Malo dni je preteklo in domotožnost je Mirkota prignala v milo domovino k podnožju domačega Triglava.

Cvetela je druga pomlad, ko Mirko zopet vidi svoj grad na Vertovini. Premembe zapazil ni nikjer, samo nekaj pisem ga je čakalo na mizi. Pervo, ki ga je v roke vzel in poljubil, bilo je tole od gospodične Rozalije:

„Ljubi Mirko! Ko to pismo bereš, sem dalje od tebe, kakor sem kdaj bila. Jaz sem, ne ustraši se, v Velesovem v samostanu, in to pismo je zadnje, ki ga tebi pišem. Vem, da je tvoj duh terden in močan, tedaj ti smem vse naravnost povedati; pa bil si od mene tudi resnice navajen, in ljubil si me zavoljo nje, in me ljubiš morebiti še zdaj, ko bereš te verstice. Ljubezen, čudna beseda, kolikrat sem jo premišljevala! Učil si me vsako reč do dna premisliti in presoditi, in po tebi sem se naučila v vsaki reči zaslediti oholost in praznoto. Koliko juter sem samotno sedevala pri nesrečnem ulnjaku, ali pa sem dolgo v noči pri oknu sloné v zlatih zvezdah htela brati najino osodo, ko si ti v družbi lahkomiselnih tovaršev in priliznjenih prijateljic veselja pijan mene pozabljal: takrat sem gorečega serca premišljevala najino ljubezen. Bile so to več let moje naj slajše misli, ki so me krepčale, kakor molitev k Bogu. Pa spoznala sem nazadnje, da ta ljubezen je bila le sveta sanja. Koliko sem jokala, ko sem viditi morala, da krotke želje moje mladosti, da vsi upi najine sreče, vsi sklepi, ki sem jih prevzetno gojila, so le zapeljive lučice, ki mene in tebe hočejo v brezen zapeljati. Kar mi je nekdanje bilo tako radostno, domišljevanje najinega zakona, stopilo mi je pred oči kakor nočna pošast, ki me je preganjala od kraja do kraja. Ljubezen mi je postala gorjé! Pa ne bom te opominjala zakona. Ta beseda te tudi poprej ni razveselila, zatemnilo se ti je čelo, utihnil si, zamislil se v misli pred ko ne malo prijetne. Ko naju je pogovor nanesel na bodočnost, postal ti je smeh kratek in prisiljen, in mešala se ti je govorica, ker lovil si besede, da bi zakril znotranje skerbí in strahove. In kadar sem pogledala v tvoje tamne, nespremenljive oči, proč si jih obernil, da bi v njih ne zapazila tvoje laži. Več mi ni mar, prilizovati se, in rečem čisto resnico: Zvesto sem vervalo v tvojo ljubezen, ali s tužnim sercom sem morala dvomiti nad tvojo resničnostjo. Da bi mene ne vnemiril, prikrival si mi svoje skerbi, morebiti smem reči, svoj obup. Pa zapazil nisi v meni tega dvoma, ker bliščoba ljubezni te je slepila. Pa ne kesaj se zdaj, ker se popred nisi nikoli. Čudna osoda je najine serci zvezala, mislila sva, na vekomaj; pa zvezala naju je za malo časa, da sva okusila naj lepšo radost, na tem svetu duši podeljeno; zdaj pa je neusmiljeno postavila med naju široko morjé, na katerem se

najine želje več srečati ne morejo. Tako je moralo priti. Od toliko lepih upov, od toliko dušnih sladkosti je ostal sam spomin, ki mi bo obujal še mnogotero solzo in tudi tolažbo. — Nepozabljive mi bodo ostale tiste kratko odmerjene ure najinih pogovorov. Ah, da bi se bila večkrat vidila! Drugači bi bile morebiti. S tisto oblastjo, ki sem jo imela nad tvojim sercom, bila bi te preobernila, bila bi razkropila tvojo tugo, in pomladila tvoje serce. . . . Pa čemu bi te preobračala? Morebiti bi te potem ne ljubila! Tak, kakoršen si bil, s tvojim značajem, dobrim in slabim, živa zastavica, bil si mi ljubeznjiv, neizrečeno ljubeznjiv. Tvoje tamno oko ni prijazno lesketalo, tvoje usta so se malokdaj v smeh zategnile, vendar bilo je v tebi neko moštvo, da se je moral tebi podvreči, kdor je občutil to nepopisljivo moč. Občutila sem tvoj gosposki duh, gledati sem menila v tvoje globoko serce, in vnelo se je v meni nepremagljivo nagnjenje. Kedar sem sedela zraven tebe, naj raje sem molčala; v tebe pogled upiraje sem menila, da se v me preseljuje tvoje serce, tvoje čutenje in tvoja visokost. Rasla je v meni ljubezen, in ž njo vrednost tvojega imena. Pa čez mero je zrasla. Zdela sem se proti tebi preponižna, tebe nevredna. Bala sem se, da bi tudi ti ne spoznal moje nevrednosti, in me nehal ljubiti. Zdeti se mi je jelo, da ljubezen do mene je le tvoja slabost. Tako krepak duh, kakor tvoj, pa slabosti kmalu otrese.

Da, tudi tvojo slabost sem ljubila, tvojo neustrašeno serčnost in prederznost, ker bila je silna, nepremagljiva, tebe vredna, pa tresla sem se pred njo. Jaz slaba devica ne smem biti tacega moža nevesta. Čujem od tvoje ranjce matere, da je umerla od žalosti, da ni prilična bila svojemu možu; in bilo je v pomenljivi uri, ko me je misel prešinila, da vtegnem podobna postati tvoji materi. Ne zameri, ako ti pred oči stavim spomin ranjce matere, ker bolj živim za mertve, kakor za žive. Živelá sem kdaj zate, edino zate, in tako sem se navzela tvoje ljubezni, da bi mi bilo družega ljubiti nemogoče. In zdaj je pokopana tudi ta ljubezen. Ti pa še živiš, živiš brez mene, misliti na to še vedno moram, in bali se zate. Kar imam željá na tem svetu, vse se strinjajo v gorečo prošnjo, da bi bolj srečen bil brez mene, kakor si hotel biti z mano. Za vso nekdanjo ljubezen, za vse solzé, ki sem jih zate lila, te pa prosim samó to: ne sodi me slabo, ne zaničuj me!

Rozalija.“

Skoraj omamilo je Mirkota to pismo. Zdelo se mu je razderto vse življenje, zdelo se mu je, kot bi vidil sam sebe ležati na mertvaškem odru. Vergel se je na divan, s solzami oblit obraz je zakril z rokami, in obupno se je vil, kot v hudi bolečini. Pa berleča lučica nade je zasvetila nad viharnim morjem obupa. Za njo je Mirko plaval z zadnjimi močmi na brunu razletele barke. „Rozalija morebiti se še ni zavezala, moja pričujočnost, moja beseda mi nazaj pridobi naj bolje serce.“ Te besede so Mirkotu vdihnile novo moč; ogenj

mu je zopet šinil v oči in serce. Čez malo ur je bil zopet na konju, odjahal je v Velesovo.

Velesovo, kraj otožnega spomina! Bil sem enkrat tamkaj, gledal sem prijazno ledino in zeleni, gosti log, ki jo meji v lepem okrožji. Hodil sem po prostornem poslopji, ki zdaj razpada, nekdanj pa je bilo hiša miru in pobožnosti. Vidil sem lepo, visoko cerkev z umetnimi slikarijami, in serce se mi je vtopilo v premišljevanje starinske dobe, in polastila se ga je otožna želja miru in oddaljenosti od nehvaležnega hrupa. Milo me je ganilo to mesto, ko sem samo memo popotoval. Kake misli so pa navdajale Mirkota, ko je ugledal ozidje, v katerem biva njegova Rozalija, ne morem si domisliti.

Lepoglasno so odmevali zvonovi samostanske cerkve od zelenih goric. Množica praznično oblečenih je vrela v cerkev; pridruži se jim Mirko in stopi v ozidje, okinčano in lepo razsvitljeno. „Devico bodo oblekli v nunsko obleko“, šeptali so ljudje med seboj! Ktero, od kod? nihče ni vedil izmed radovedne množice. Mirkota so pa te besede, kakor meč zbudle, ki je sedel ves obnemogel v klopi blizu vrat, in je z nesterpnim sercom čakal duhovnega opravila.

Odpró se stranske vrata pri altarji, in iz njih stopi belo oblečena gospodična. V černih gostih laséh je bil vpleten cvetličn venec. Lepe lica so bile blede, oči mirne in jasne, rast je bila angeljem podobna, in tako krasno telo se hoče svetu odpovedati!

Mirko zapazivši jo, plane iz klopi, predere versto klečavcov, in se ustavi blizu altarja, pred katerim je Rozalija pokleknila. Vidil je sveti obred, čul je iz Rozaljinih ust glasno prisego pokorščine in devišstva. Skoraj omotile so ga njene besede, obraz je spremenil, in sapa mu je zastajala. Vdano in mirno je devica stopila od altarja, in proti samostanskim vratom gredé je obernila svoje mile oči po cerkvi doli. Srečal je njen pogled Mirkotove oči. Pogledala mu je v oči s pogledom pomena polnim, lahka rudečica je zaigrala na njenih licih in ustnice so se ji zganile, kot bi nekaj šeptala. En sam kratek pogled, in zaperle so se samostanske duri, in jo ločile od Mirkota za vse dolgo življenje. Strašen je bil Mirkotu ta pogled, serce mu je bilo v persih, kot bi hotlo razleteti; on pa je želel, da bi se cerkveni obok nanj zgrudil in ga zdrobil. Ni mu bilo moč dalje ostati na svetem kraju; naglih težkih korakov je pobegnil med množico, ki se mu je naglo umikala, kakor bi se ga dotakniti bala. Ko pa stopi čez cerkveni prag, globoko izdihne, kakor vjetnik, ki je rešen iz mnogoletnega zapora.

V pogledu jasne narave se mu je zvedrilo čelo, oko je postalo mirno in duh je zopet prosto mogel premišljevati. Mislil je na zadnji pogled nune Rozalije, kako je bil miren in svet, kako udan. Mislil je, slaba ženska je prelomila nesrečne sponse, in on čverst možak, z močjo neoslabele, bi ne mogel podreti ovér, ki ga ločijo od boljše sreče. Ta misel se mu je zdela blaga luč, ki je razsvetlila njegovo

tamno bitje, da spozna in se zavé, v kolik brezen je zabredel. Pred oči so mu stopili vsi dnevi mladega življenja, goljufani upi, njegove zmotane modrije, ki jih je zdaj spoznal, da so prazne in zapeljive. Kesal se je prvič v življenji, in to kesanje ga je potolažilo, pomladilo njegovo dušo. Dobrotljiva misel mu je vstala v sercu, da je še mlad, da se še more zanašati na svoje moči, in popraviti zmote in zamude. Sklenil je začeti novo življenje, novo ljubezen: življenje koristne delavnosti, in ljubezen do domovine, do zanemarjenih bratov, katerih še do zdaj ni spomnil. Čas pa bo pomagal z dobrotljivo močjo celiti rano in lajšati spomin na pretekle dni, ki so mu prinesli toliko terpljenja brez veselih trenutkov. Vernil se bo na svoj grad, in zapustil ga ne bo do smerti; tam bo rabil svojo učenost v prid gospodarstva. V pokoji se bo sprehajal okrog polja, prevaževal se po jezeru in mirno bo spal brez težkih sanj. Nekoristne tuge prost bo starost dočakal med poštenimi ljudmi v lepi naravi, ki ga bo vsako leto bogato obdarovala. V sercu več ne bo nosil nevarne ljubezni do ženske, ne bo mislil na zakon; temuč ljubil bo prebivavce svojega kraja, ki živé zanemarjeni v brezmiselnem pokoju. Učil jih bo poboljševati gospodarstvo, razlagal in razkazoval jim bo koristne najdbe v obertnji in naravi; učil jih rabo pravice in jih vadal moškega čutja in proste zavednosti človekove vrednosti. Naj večje veselje mu bo vspeh svojih nauk, kadar ga bodo seljani posnemali v telesnem in dušnem napredku. Kar je zdaj škodoval s praznim modrovanjem in brezdelavnim popotovanjem, popravil bo zdaj stokrat, in izbrisal bo iz spomina dan, ktereга ni obračal človeštvu v korist.

Se tisti dan je Mirko jezdil skozi Štenge, ki se med stermimi gorami skoraj dve uri vlečejo ob šumeči Savi. Prvič v življenji se je v njih bolj natanko ozerl okoli sebe. Z nekim dopadenjem je gledal globoke prepade, gosto lesovje in šterleče skale, ki so cesto ožile in skoraj zapirale; vesel je bil, da ga od sveta loči tako dolga, tako strašna soteska. Ko pa pride v Bohinjsko dolino, najde soparen, zagaten dan. Solnce je zašlo s tamnorudečim žarom, in črni oblaki so se v debelih plastah kopičili nad dolino, ki se v večerni mrak zavija. Migljajoča brisavica, oznanivka gromonosne nevihte, je semtertje jezero kalila z malimi valovi, in šumljala v bukovji ob bregu, kot bi vsem stvarém oznanovala žugajočo nevarnost. Snežniki, v prostranem krogu okoli jezera postavljeni, zakrili so bele glave v neprezerno črnobo, katero razsvetluje redko svitanje kervavega daljnega bliska. Tako preoblokana z oblaki je bila večerna stran jezera, na jugu in jutru je vstajala blede luna, in posijala v soparno, megleno dolino. Mirko se ni oziral na goreče prikazni, ampak v dolgo premišljevanje vtopljen, je s svojim duhom bil še skoraj v Velesovem. Konj je počasi stopal s pobešeno glavo, kot bi gospoda ne hotel motiti v globokem premišljevanji, in bi bil spoznal gospodovo žalost. Preden je pričakoval, zagleda gospod prijazne okna svojega gradiča.

Ko pa Mirko pride k mostu pod jezerom, čuje iz grada glasno godbo; ples in ukanje mu je zadelo na ušesa, in pred, ko se je spregledal, nagovorita ga praznično oblečena možaka z venci v rokah, in ga povabita z mnogimi prikloni in pijanimi besedami na ženitvo oskerbnika Gregorja. Za gospoda, ki je ravno obžaloval zgubo svoje ljube neveste, ni bilo hujega občutka, kakor slišati tako povabilo. To je bilo zanj neusmiljena ironija. Rudečica strašne jeze, ki mu na enkrat vname vse oserčje, šine mu obraz. S silno besedo zagermi nad možema: „Potepena človeka! kdo vaju je podkupil, da me tako nečloveško dražita; poberita se iz mojega grada, daleč proč, da ne bom čul vašega šundra. Zenin naj pa precej pred me pride, in z nikomur nocoj ne bo plesal kakor z mano.“ Osupnjena in molče se vrneta moža v grad, da prineseta neprijetno zapoved; gospod pa je divjal v svojem jadu, barvo je spreminjal in tresel se je po životu. Naglo so se godci in plesavci ukradli skozi zadnje vrata, Gregor se je pa malo streznil od veselja in vina, in pohlevno stopi pred gospoda, od strahu besede ne spregovorivši. Jezno ga Mirko napade: „Kdo vam je dovolil ves grad prevračati?“

„Ne zamerite, gospod“, Gregor plaho odgovori, „nismo mislili, da se tako kmalu vrneta, in skusili smo se majčkino zasukati v spodnji hiši; razžaliti vas nismo hotli.“

Na to Mirko: „Kadar jaz žalujem, ne sme veseliti se moja družina.“

„Malo smo zaukali, gospod. Na vaše povelje je pa zopet vse tiho.“

„Prav tako“, odgovori Mirko z merzlim posmehom. „Da boš pa boljše pomnil dan svoje neveste, boš z mano veslal na jezero. Jaz se moram ohladiti na burnih, hladnih valovih; v sobi je pretesno, prevroče.“

„Gospod, v tacem vremenu ne najdete človeka, da bi se upal na jezero. Poglejte nad sabo oblake.“

„Ako se jaz upam, greš lahko tudi ti na valove, ki si vina sit in srečen. Tebe je mar manj škoda, kakor mene, ako plavati ne znaš.“

„Plavati znam, gospod, tako dobro kakor vi, toda v viharji, ki zdaj perti, nama bo plavanje malo koristilo.“

„Zajčja duša, da se bojiš take mlake! Meniš li, da naju hočem končati.“

„To groze polno planjavo, ki jo mlako imenujete, dobro poznam, in vem da je vsako pomlad merliča požerla. Letos ga ni še, pa bojim se, danes ga tirja. Jaz iti ne morem.“

„Jaz pa moram iti, nobena sila me ne vderži. Ako ti nočeš, tudi prav; vesla bo drug vzel v roke, in drug tudi tvoje račune; ti pa pojdi z berhko nevesto, daleč proč od jezera, da boš na suhem umerl.“

„Če tako ukāžete, gospod, moram iti. Toda resnica je, raji pišem zadnje sporočilo, kakor z vami veslam.“

„Si mar hočeš izgovoriti, koliko naj pošljejo za tabo.“

„To se tako reče; pa kakor sem sicer bil neustrašen na jezeru, danes se bojim, močno bojim iz nezapodljivega vzroka.“

„Urno, urno podvizaj se.“

Tresel se je Gregor, ko je stopil v ladjo. Mirko je pred se zrl v černo globočino z očmi, v katerih se togota še ni plegla; besedice ni spregovoril in Gregorju je voziti pustil, kjer je hotel. Gregor je čolnič dolgo časa vodil ob kraju zraven bukovega loga. Pod njim so valovi metali in oplakovali belo okroglo kamenje in blisk, ki je nastajal vedno svitleji, utrinjal se je na penah, plesajočih po šumnih valovih. Bolj v daljavi so se pa sivi valovi komaj odlikovali od mraka, ki je rasel pod črnimi oblaki. Plaho se je Gregor okrog oziral. Mirkotu je pa prizor bil le krasota silne narave. „Glej, zakliče Mirko, „tam moli črni Kok svoje viseče stene iz valov, pelji me do njega. Tam sem po dnevi vžil toliko mirnih ur, te spodrezane skale so me vedno k sebi vlekli s čarobno močjo; naj jih obiščem tudi nocoj v stari prijaznosti. Tam v zatišji med skalami naju tudi valovi ne bodo motili, in priložnost bova imela, občudovati veličastno silo viharja in nevihte.“

„Gospod, h Koku se tudi po dnevi veslati ne upam, da bi pa zdaj v mraku in pred hudo uro tje veslal, raji tukaj poginem.“

„Ne plaši se brez vzroka, saj sem tudi jaz na ladji, in nočem se končati“, reče Mirko bolj mehko.

„Ne bojim se brez vzroka, nikomur ga nisem povedal, in tudi vam bi ga ne, ako ne bi bil v smertni sili.“

„Govori, časa imaš dovolj do smerti.“

In govoril je Gregor tako-le: „Moram vam, sam Bog me je prisilil, danes prvič odkritoserčno govoriti. Tu pod Kokom v tisti globoki poči, pred katero ste tolikrat ladjo ustavljali, leži potopljena podoba vaše matere, in jez sem bil tisti nesrečnež, ki sem jo potopil.“

„Ali ti si mogel biti tako hudoben, nesrečni človek!... Vozi, naglo vozi proti Koku, enkrat vsaj moram vediti, da sem blizo podobe svoje matere.“

„Gospod, jaz nikakor ne vozim.“

„Bom pa jaz, sedi na moj prostor.“

„Tudi vi ne bote“, odgovori Gregor strastno, in pri tej priči zapodi vesli med valove, da se več niste prikazale zraven ladje.

„Vihar, gospod, je zdaj najin gospodar, z veslom ali brez njega se mu ustaviti ne moreva. Čujte li, kako tuli čez pečovje v Ukancu, v četertinki ure bo vihar zajel najino barko, in potem gorjé nama.“

„Tedaj imaš živeti še četertinko ure. Rabi te kratke trenutke in povej, kar imaš na sercu.“

Gregor nadaljuje: „Kmalu po vašem rojstvu so gospod, iz kterega vzroka ne vem, vašo milo mater začeli sovražiti, in jo terpinčiti z dušnimi mukami. Vedno hudo so govorili gospod proti družini, vendar proti gospej niso govorili samo hudo in terdoserčno, ampak stavili so razžaljenje tako in izgovarjali s tako besedo, da so gospó morali naj bolj neusmiljeno razžaliti. Jaz sem moral skoraj vselej zraven biti, in velikokrat so me gospod nalašč poklicali, da sem priča bil nečloveškega razžalovanja. Od same žalosti so gospa večkrat zboleli, takrat jim gospod niso ne zdravnika ne zdravil poiskali, in pustili so jih brez pomoči. Ko so iz neke hude bolezni začeli nekako okrevati, pokličejo me en popoldan vaš ranjki oče, in reko mi od stene sneti podobo vaše matere, ki je zraven očetove visela, njeni postelji nasproti. Te besede so mi rekli: Moja mila ženica se hoče od mene in življenja ločiti, nje koščice bodo kmalu prenesene na pokopališče. Meni žalost ne bo pripustila dalj gledati njene podobe; tedaj jo nesi v jezero, da se potopi za večni čas.“

„Uperl sem se temu, gospod pa so strahovito nad mano zarjuli, in me iz službe spoditi žugali, ako ne storim po njih volji. Moral sem podobo vzeti, in ž njó iti na ladjo. Gospod so skozi okno za mano gledali, in jaz sem veslal k Koku, da sem podobo samo k skali pristavil, da bi je ponoči rešil, pa kmalu potem je vihar nastal, in podobo potegnil v globočino. Ko pa pridem z ladjo nazaj, k gradu, so gospa že umerli. Končali so življenje polno terpljenja. Gospod od tiste noči niso jokali, niso ust na smeh zategnili, niso uprašali po ranjki gospej, bali so se jezero pogledati, postopali so samotno po polji in posedali v germovji za skalo na vam dobro znani klopi, kjer se ni vidilo nikamur, kakor v plavo nebo. Molčal sem do danes o tem proti vsem ljudem, ker so me gospod bogato obdarili, akoravno so sicer bili čez mero varčni.“

„Tedaj sem se zmotil nad vsemi ljudmi, ker zmotil sem se tudi nad tabo.“

„Pač preveč sem bil pokoren, in zdaj me grize vest. Glejte, kako visi nad mano črn oblak, ki se je izmed drugih vtergal in ponižal, da bi me pokončal.“

Mirko se je ozerl nad-sé na žugajoče, viseče oblake, nemirno se je skerčil na klopi, in plašč je tesneje pritisnil okoli telesa, kakor v merzlici. Razsvitljala je blede luna z motno svečavo nemirno jezero, pa v hipu jo zakrije naval debelo nagnječenih oblakov, in grozna neprevidna tama je nastala nad šumečimi valovi. Tamno je postalo tudi v Mirkovem sercu. Zgubili so se sklepi in nameni današnjega jutra, in oblegle so ga vse tuge in zmote kratkega življenja, zdihovati je jel, vergel se je na dno ladje in med vročimi solzami je mrmral molitev proti nebu. Prosil je Boga, naj k sebi vzame življenje, ki je tako razdjano, naj konča bolečine, ki jih več nositi ne more. Komaj je izgovoril kratko molitev, kar preneha soparna brisavica na jezeru; v

skalovji na levem bregu se je pa čulo mogočno šumenje viharjevo bliže in bliže. En trenutek in švignil je blisk iz uterganega oblaka skozi močno černobo na ladjo, vihar je zavil valove in ladjo v vodeni vertinec. Spremljan od gromov in bliskov se je vertel čez jezero, in razlil svojo pogubno težo na cvetečo ravnino pod jezerom.

Tam so drugo jutro našli Mirkota in Gregorja merliča in nekaj kosov zlomljene ladje.

Tako je Mirko končal v cvetu svojih let. Rozalija pa je v samostanu doživela srečna in mirna sive starosti.

Potovanje za Savo.

(Spisal A. Okiški.)

(Konec.)

Prišli smo v Boštanj, kjer je Dragotin domá. Bilo je v nedeljo, ura v zvoniku je odbila deset, pozvonilo je k maši, in šli smo v cerkev. To je prostorno in po zvananjem zares lepo poslopje hiše božje, kterej pa še manjka mnogo notranjega lišpa; pa sčasoma bo vse, saj ne more vse ob enem biti. Oskerbeli so farmani že nove zvonove, tudi so zložili za orgle, ki imajo 20 premikalnic. V velikem altarji je nova, zala podoba sv. Križa. Prav reven pa je križev pot, zmalal ga je neki Lah, v naglosti in cenó, zato je pa tudi iz večega narejen, in Judje na njem se tako naceloma derže, kakor zmerzel človek.

Lepo je, da so postavili Boštanjci primerno svetišče naj prvo Bogu; ali skerbeti bodo tudi morali, da bodo duhovni imeli lepše hiše. V slabem stanu sta farovž in kaplanija, da ravnó še ne stojita dolgo. To pa zato, ker tisti, ki je dal zidati, ni vedil, kako se naredi poslopje, da je kaj vredno. Sicer pa Boštanj ni preslaba vas, v malo letih se je precej olepšala.

Šolski hiši je tudi poprave treba; bilo je za Fiksom že več orglavcov in učiteljev, vsaki jo je kolikor toliko povikšal ali pa podaljšal in razširil, pa še zdaj ni visoka, gotovo je bila majhina v začetku! — Drugi dan sva šla z Dragotinom k Planincu. Tam je kratkočasne gostivnica, imajo lepo pohištvo, ker je razun navadne hiše tudi čeden gradiček zraven. Veliko smešnega vé povedati stari gospodar France. Škoda je, da je že spomin zelo izgubil, ker je znal silo veliko slovenskih pesem. Še zdaj zapoje kak smešen odstavek; med drugimi je tudi povedal, kako je bil zapel bučenski šomašter pri pogrebu ranjcega Matija Kebra: